
Telegram cunsumadëures setember/utober 2013

Les sozietês dla ferata mëss rete incê les intardiades porvia de “forza plü alta”

La Curt de Iustizia dl’Uniun Europeica che é a Luxemburg à fat fora cun na sentënza che na sozieté dla ferata mëss ti rete, tl caje de intardiades importantes, a sù tliënc na pert dl prisc paié por la trassa, incê sce chësta intardiada é gnüda gaujada da evënc de “forza plü alta”. Tla Zentrala di Consumadus vëgn odüda chësta sentënza de bun edl.

Aladô dl regolamënt UE à che che é sön le iade le dërt da ciafè zoruch altamo le 25% dl cost dl iade tl caje de na intardiada danter öna y döes ores. Sce la intardiada é majera co döes ores mëss la sozieté rete altamo le 50%.

La sentënza reverda dötes les sozietês dla ferata d’Europa. Les tlausoles metüdes ite tles condiziuns dl sorvisc che stlÿj fora na retüda ti caji de forza plü alta ne vel nia plü. Chël ô dì por ejëmpl che incê Trenitalia mëss ajornè sües condiziuns generales dl sorvisc. Les regoles vel incê por le trasport local, incê sce che che s’anüza dl sorvisc local ciafa dainré zoruch i scioldi, dantadöt ajache al vëgn dant dainré intardiades de passa n’ora y ajache al é n “lim bagatela”: somes de manco co 4 euro ne vëgn nia retüdes.

Aumënt dles tarifes dl scoáciamin

Prestaziuns sotmetüdes a CVA dl 10%

Vigni trëi agn vëgn les tarifes dl scoáciamin ajornades. Mesanamënter é i prisc gnüs alzà dal 2009 incá dl 9%, ater co por cí che reverda le control di föms de desciaria. La tarifa é gnüda adatada al cost real (n’atra manira da mosoré) y é de 38,97 € (cun la CVA laprò) por combustibli licuig o da gas. Por combustibli solig (lëgna, pellets y i.i.) é la tarifa indere de € 48,85. Le dovèi de control di föms de desciaria por implanç a combustibli solig é jü en forza dl 2011 cun les desposiziuns sön les emisciuns di implanç termics. Da d’aisciöda de chësc ann incà ne tómel nia plü le terminn por baratè le scoáciamin, mo al po gnì baratè te vigni momënt. Implü él gnü mudé l’alicuota CVA da apliché: l’Agenzia dles Entrades à tut la dezijiun (cun la rësoluziun 15E) da apliché la CVA dl 10%: por les prestaziuns che reverda la revijiun periodica obligatoria, le control dles emisciuns, sciöche incê i laûrs de netija di

implanc de scialdamënt (intervenc de manutenziun ordinara), ma sce istalà te frabricac cun destinaziun abitativa privata.

De plü informaziun sot a: www.centroconsumatori.it.

Metede averda ales spam - ona de e-mails cun ghiranza de paiamënt

Ti ultimi dis ti él rové ala Zentrala di Consumadus Europeica (ZCE) de Balsan tröpes segnalaziuns sön e-mails che reverda la ghiranza de paiamënt por produc o sorvisc mai damanà y mai ciafà. Vigni e-mail é atramënter: i mitenc é desvalis, le produt é n ater, les ghiranzas de paiamënt se referesc a somes desvalies y mæss gnì paiades sön cunc che variëia aladô dl caje. Cí che é indere anfat é la strotöra y la sintassa, le fat che degönes dles porsones che à ciafè l'e-mail n'à comanè val' y na injunta tl format zip. Les e-mails s'adressëia normalmënter al utënt fajon referimënt ala misciun e-mail, baia de n "cunt nia paié" y al sta scrit: "al vëgn perié da paié atira" cun n link.

Che che ciafa na te' e-mail dëss la cancelè y ne daurì l'injunta.

Pro la Zentrala di Consumadus Europeica de Balsan (www.euroconsumatori.org) él da ciafè na brosciüra cun consëis sön co cumprè sön internet en segurëza.

Imprësc personai cun curides d'assicuraziun dl debit che romagn

Le signur T. à tut sö ti ultimi 3 agn imprësc personai desvalis por na soma totala de 25.000 euro. Por vignun de chisc imprësc àl incè stlüt jö n'assicuraziun por curì le debit che romagn: chëstes assicuraziuns é por paié le debit che romagn tl caje de mort dl beneficiar dl imprëst, zënza aziché che che ërpa. Por stlüt jö chëstes assicuraziuns à le signur T. messü dè indicaziuns sön süa sanité. Plü dessigü ti à le signur T. ma cíarè debota a chëstes anotaziuns scrites a pice – y ajache ara ti jô bun, àl dè dant da ne avèi nia problems de sanité. Al s'à desmentié da dè dant che al à da agn problems de presciun alta y che al tolô ite vigni dé medejines. Chësc invern ti àl dè le bot y al é mort; le dotur à scrit sön le certificat de mort che bonamënter él mort porvia dla presciun alta. I arpadus – la fomena y le môt dl signur T. – vëgn impormò do la mort lassura di imprësc. Mo ai se sta zënza fistide ajache ai vëgn incè lassura dles assicuraziuns. Porchël ti lasci alsavèi ales compagnies d'assicuraziun che al é mort y dà jö dōta la documentaziun dl dotur. Dal'analisa dl caje vëgnel fora che le signur T. à detlarè le falz canche al à stüt jö les assicuraziuns y porchël ne pàieres nia. A chësta moda à la vëdua y le môt messü paié dōta la soma che messâ cíamò gnì retüda. Baldi ne n'é chël dl signur T. nia n caje isolé: al é tröpes families che é te chësta situaziun. Y i caji vëgn vigni mëis deplü.

Nüsc consëis

Liede avisa döt le contrat incè cí che é stampè a pice (o dër pice); no detlarede mai cosses che n'é nia vëi; baiede dagnora cun les porsones de familia di imprësc tué sö a na moda che ares sais.

Refodam: Cíarè da tignì fora le refodam impede nen fà !

Dessot ciafëise n valgügn consëis por cumprè ite te na manira sostenibla, che vëgn da na scomenciadia di consumadus dla Germania:

- cíarede da ne cumprè nia ordöra y verzöra te tasces de plastica;
- chiride fora inçe ti supermercià le patüc nia fat ia;
- tignide fora i produc cun confeziuns por nia, por ej. chi cun d'ater cartun. Tignide fora i produc che vëgn fac ia singolarmenter te de pices porziuns, por ej. patüc duc;
- cumprede dal produtur y tla regiun: pro les venüdes por corespondënza vëgnel inçe a s'al dè refodam, ajache le patüc vëgn fat ia por la spediziun;
- tolede plülere les confeziuns da cíarié do, nia ma por le patüc da mangé mo inçe por le polber da lavè guant, da lavè jö y la jafa;
- chiride fora les bozes da dè zoruch canche i cumprèis lat o boandes;
- la boanda miù marcé y olache al vëgn sciuré demez manco ressurses é l'ega de pipa, y tla maiù pert di comuns éra inçe bona. L'ega te boza à na gran faziun sön l'ambiënt, inçe chëra te restaurant;
- tolede bossi, bozes o termos da adorè danü por mète ite le patüc da mangé y les boandes;
- sc'i cumprèis mebli o aparac eletrics metede averda a süa dorada. Por se informè sön i punc de forza di produc podëise fà referimënt por ej. a revistas de tests sön i produc;
- baratede fora les patrís cun aparac da cíarié. Cun chisc vara da sparagné scioldi y ne fà nia refodam problematich;
- les biblioteches é importantiscimes por le sparagn dles ressurses y la sconanza dl ambiënt.

Fotovoltaich: rovà i sostëgn

Bele de messè él gnü arjunt le lim mascimal di sostëgn por la costruziun di implanç fotovoltaics, dà fora tl cheder dl Cuinto Cunt d'Energia (Quinto Conto Energia). Al romagn la poscibilitè da trà jö le 50% dala cuta sön le davagn por l'instalaziun di implanç fotovoltaics te cíases che é bele.

Le Cuinto Cunt d'Energia é gnü stlüt ai 6 de messè. Porchël ne vara nia plü da chësta data da dè jö domandes de sostëgn. Le lim de 6,7 miliarg preodü por i sostëgn por le fotovoltaich é gnü arjunt. Chël ô dì che sëgn n'él nia plü la poscibilitè da podèi s'anuzé de sostëgn por le fotovoltaich por les costruziuns nöies. Por frabicaç che é bele indere vara da s'anuzé de na detraziun fiscala por i laûrs de manutenziun y ressanamënt (lege n. 449/1997 art. bis DPR 917-86).

De plü informaziuns é da ciafè sön www.centroconsumatori.it.

Al é pié ia le car sharing: www.carsharing.bz.it

Cun la parora car sharing (dal inglej car "auto" y to share "partì") mìnnon adorè deboriada un o de plü auti. Atramënter co tl caje dl imprèst, pon cun le car sharing adorè n auto inçe por n tēmp cört, cínamai ma por n valgönes ores.

Car Sharing Südtirol é pié ia a mez setēمبر a Balsan, Maran y Mals (Balsan 12 auti, Maran 6, Malles 3; spo piaràl ia a Porsenù, Bornech y Sterzing).

Do che an s'à scrit ite pon apostè l'auto por telefonn, tres n'app o tres le portal internet www.carsharing.bz.it y jì a dô l'auto tla plaza da parchè resservada. L'auto podarà gnì daurì cun le

Südtirol Pass o cun la tessera tliënc. Les tles é tla lada dant. Le paiamënt vëgn fat tres trasferimënt bancar, cherta de credit o sön domanda cun groaria bancara ala fin dl mëis.

I cosc tol ite: la tassa de registraziun una tantum (25-40 euro), la tarifa anuala (25 euro), la tarifa orara (danter 5 y 6 euro ia por le dé, 1 euro de net) o la tarifa al dé (danter 29 y 39 euro aladô dl auto le pröm dé, y 25-35 euro por i dis dedô). Implü röiel pormez le cost a chilometer de 0,20 euro.